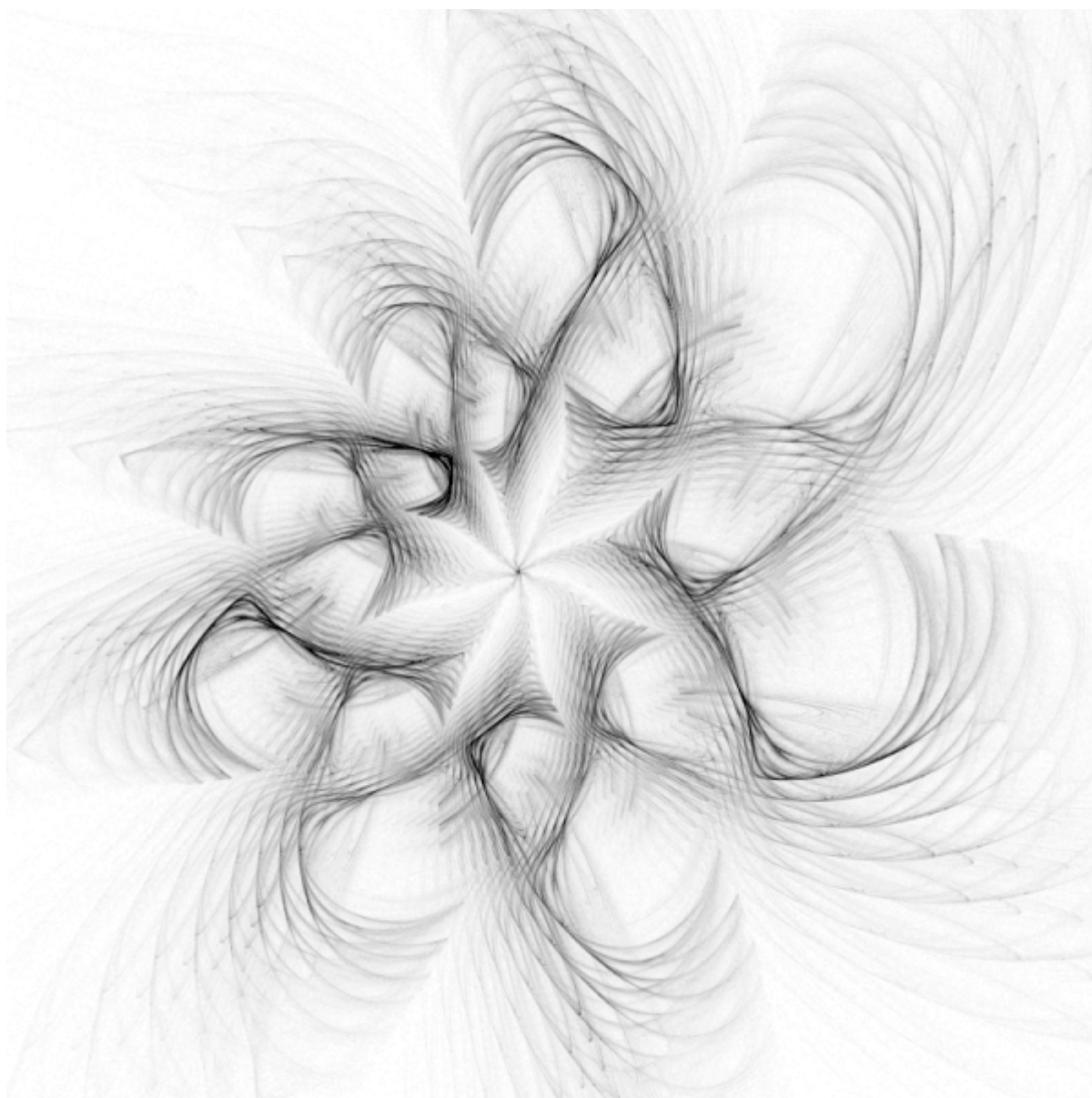

RELEVANSSI

VUOSIJUHLAEXTRA

Sisällysluettelo

Hou, hou, hou ?????

Pääkirjoitus	s. 1	AAAHHhh!!! Sanon minä, vieläpä hyvin pontevasti. Loma hämöttää jo lähes konkreettisenä tuolla noin, ihan kulman takana. Kursseja olen saanut päätökseen melkeinpä ilahduttavaa tahtia. On se mukavaa, kun viimein saa hoksata, että tästä työmäärästä on ollut jotain hyötyäkin. Yksi lehtori toisensa jälkeen mutisee ne lämmittävät sanat: "No, ei kai tässä sitten muuta..." "Voisinpa kuta-kuinkin hymyillä tyytyväisyydestä *wirm*
PJ:n palsta	s. 2	
Vuosijuhlat	s. 3 - 4	
Juhlapuhe 15-vuotisjuhlassa	s. 5	
Index ry:n 15-vuotista juhlaa	s. 6	
15 vuotta asianmukaisesti täyteen	s. 7 - 8	
Bolognesea Oulussa	s. 9 - 11	Yksi kivi vain hiertää kengässä. Kun se loma on joululoma eikä joulupukki nyt pääse tulemaan, kun ei ole yhtään! lunta. Ja ihan sitä varten olen ollut kilttinä koko vuoden. Ja oli kauheasti kaikkia lahjatoiveitakin. Täytyy myöntää, että harmittaa. Usko on mennyt meteorologieihin, vaikka ne nyt väittääkin, että saataisiin valkea joulu. Mutta uskonpa, että ne sanoo niin ihan vaan rauhoittaakseen kansaa, estääkseen kansallisen paniikin syntymisen!
Kaksi vuotta Index ry:n palveluksessa	s. 12 - 16	
Kymmenen vuotta liikkeellä - Juha Liljan haastattelu	s. 17 - 21	
Laajennettu lukeminen - uusi näkökulma hypertekstin hyödyntämiseen	s. 22 - 27	
Tutkintorakenteen uudistus	s. 28	Kuten tarkkaavaisimmat ovat hoksanneet etukannesta, on tämä lehti painotunut kohtuullisen vahvasti syksyllä pidettyihin vuosijuhliin ja Indexin sekä laitoksen historiaan, ja on siis täten vielä tavallistakin paksumpi eepos => Kirjoittajia on suuren suuri määrä ja kaikille heistä suuren suuri KIITOS.
Yhtiöpositiivisia ajatuksia - Gradunteko on iloinen asia	s. 29 - 30	
Päätoimittaja: Eveliina Viippola		
Kirjoittajat: Aleks Haapanen, Virpi Halonen, Maija-Leena Huotari, Marianne Isola, Minna Klemetti, Terttu Kortelainen, Juha Kämäräinen, Niko Lehtinen, Vesa Suominen, Kaisa Tolonen		Kansikuvan olen surffaillut netistä. Kiitoksia siis myös Elina Kallungille Tähtikuviosta. Versio on tosin muokattu, oikean plus muuta löydätte täältä: http://remora.dyndns.org/ninive/kuvia.htm .

Eve

Kansi: Elina Kallunki

Pj:n Palsta

Siinä se syksy hurautti. Vuosijuhlakohussa meni syksy. Niitä varten askarreltiin ja kokousteltiin päämoottorin, Seijan johdossa. Hallituksemme väkeä kävi myös katsastamassa muitten ainejärjestöjen vuosijuhlia. Pitihän sitä nähdä miten muut, vanhemmat ainejärjestöt juhliivat. Noiden muiden juhliin verratessa, omamme sujuivat kyllä ihan mallikkaasti. Saatiin aikaan hienot, oman näköiset juhlat.

Syksyllä tuli siis edustettua. Sen lomassa opiskelinkin hieman. Nyt viimeisiin tentteihin valmistautuessa voikin vain toivoa lopulta tulevan kyllin paljon opintoviikkoja Kelan mieliksi.

Opiskelun ja edustamisen ohessa ryhdyin myös haalimaan kasaan Indexin historiikkaa. Mitään suurta ja valtavaa siitä ei varmaankaan synny mutta joitain muisteloita kuitenkin. Tässä Relevanssissa muistelevat itse menneitä Minna Klemetti ja Marianne Isola. Indexin urheilujoukkueesta, Xednistäkin löytyy tarinaa. Erinäisten syksyille tyypillisten sairastelujen takia osa rakkaasta ainejärjestöstämme kertovista tarinoista näyttää jäävän ensi vuodelle. Jospa sitten näistä jutuista joskus kasataan yksi yhteinen vihkonen. Nyt vuosijuhlille väsäiltiin Satun ja Sinin kanssa valokuva kollaasit, jotka varmaan vielä ennen joulua päätyvät kiltahuoneelle. Sinne vain sitten kuvia katselemaan!

Tästä syksystä jää mieleen harmaan ankea Oulu, jota piristivät jälleen mukavat ihmiset. Ylitse kaiken nousi nukkeatterin väsääminen pirteällä porukalla (Aleksi, Eve, Henna ja Marita). Voinkin nyt hyvin mielin lopettaa toimintani Indexissä ja päästää uudet ihmiset ja ajatukset toimintaa kehittämään. On siis aika kiitellä vanhaa hallitusta, ja muitakin Indexin toimintaan osallistuneita, hyvästä yhteistyöstä. Iloista joulua ja riemuisaa Uutta Vuotta!

Kaisa

Vuosijuhlat

Index ry ja Oulun informaatiotutkimuksen laitos viettivät yhdessä 15-vuotissyntymäpäiviä 22.11.2003 ravintola Hilikussa. Pukeutumiskoodina oli iltapuku/tumma puku, mikä toi tilaisuuteen sopivasti arvokkuutta. Muuten juhlien tunnelma oli rento ja kotoinen, laitokselle tyypilliseen tapaan.

Alkupaloiksi juhlijoille tarjottiin kanttarellikeittoa ja ruisnappi. Pääruokana oli miedosti savustettua häränseläkettä tervaporvarinkastikkeella uunijuureksilla ja leipurinperunoilla höystettynä. Jälkiruokaksi oli rahkajuustobavaroisea vadelmamelban kera sekä kahvia ja brandylikööriä.

Index ry:n hallituksen edustajat ja informaatiotutkimuksen laitoksen henkilökunta ottivat vieraat vastaan ja siemaistiin tervetuliaismalja.

Alkuruoan jälkeen esiintyi kansanmusiikkiryhmä ”Lemmen kirpomat” informaatiotutkimuksen opiskelija Saana Kalevan johdolla. Laulujen teemat liikkuvat, ryhmän nimelle uskollisesti, erilaisten lemmenkiemuroiden ympärillä. Sanoitukset ja sävellykset onnistuivat herättämään monia tunteita kuulijoissa. Ero, kaipuu ja elämän ilo välittyivät yhteen lempeän humoristisista, melankolisista ja paikoin rempseistäkin tulkinnoista.

”Vanhan opiskelijan puheen” piti aina sympaattinen Jorma Niemitalo. Huumoria ei puheesta puuttunut eikä muistoja. Niemitalo on elänyt Oulun informaatiotutkimuksen laitoksen mukana sen syntymästä alkaen milloin missäkin roolissa tai tehtävässä. Aluksi opiskelijana ja matkanjohtajana, välillä lehtorina ja nykyisin ammattikorkeakoulun ja yliopiston välisen yhteistyön ja opetuksen yhdyshenkilönä.

Pääruoan jälkeen professori Maija-Leena Huotari välitti informaatiotutkimuksen laitoksen tervehdyksen. Hän korosti erityisesti

Oulun informaatiotutkimuksen laitoksella henkilökunnan ja opiskelijoiden välisen vuorovaikutuksen erityisluonnetta. Pienellä laitoksella vuorovaikutus on välitöntä ja esimerkiksi kynnyksellä lähestyä henkilökuntaa on helppoa. Huotari vertasi 15-vuotiasta laitosta teini-ikäiseen, jonka persoonallisuus on jo pitkälti muovautunut, mutta jonka on uskallettava ottaa vastuu itsestään ja valittava oma suuntansa kohti tulevaisuuden haasteita.

Yleisön huumorintajua koetteli Indexin nukketeatteriryhmä nukketeatteriesityksellään. Näytelmän avulla yleisö sai mahdollisuuden paneutua (yliopisto)elämän kokemuksiin ja tuntoihin opiskelijan näkökulmasta. Nukketeatteriryhmään kuuluivat informaatiotutkimuksen opiskelijat Marita Aro, Alekski Haapanen, Henna Kotiranta, Kaisa Tolonen ja Eveliina Viippola.

Jälkiruoan jälkeen juhlien järjestelyistä vastannut Seija Kehusmaa piti puheen ”miehelle” – ja taisipa siinä samassa pitää puheen myös ”naiselle”(!)

”Vapaassa sanassa” Index ry otti vastaan lahjoja ja onnitteluja muun muassa Oulun yliopiston humanistiselta kiltalta, Tampereen informaatiotutkimuksen ainejärjestöltä UDK:lta, täydennyskoulutuskeskukselta. Kiitospuheen Index ry:n puolesta piti puheenjohtaja Kaisa Tolonen.

Lehtorit Terttu Kortelainen ja Vesa Suominen olivat koonneet valokuvia informaatiotutkimuksen laitoksen 15-vuotisen historian ajalta höystettynä mielenkiintoisilla pikku tarinoilla, jotka liittyivät kuvissa esiintyneisiin ja laitoksen parissa vaikuttaneisiin ihmisiin vuodesta 1988 vuoteen 2003.

Viimeisestä ohjelmanumerosta ravintola Hilikussa vastasi flamenco-yhtye Bajo Cero, joka tunnelmoi itsensä monien paikalla olleiden sydämiin.

Juhlaseurueelle oli tilattu linja-auto kuljettamaan juhlijat Teekkaritalolle Kuivasjärven rantaan jatkoille. Juhlien suosiota ja onnistunutta tunnelmaa kuvaa hyvin se, että linja-auto oli viimeistä paikkaa myöten täynnä (!), kun se vihdoinkin puolen yön aikaan suuntasi kohti Teekkaritaloa. Jatkoille lähtijöiden määrä oli jopa yllättävä juhlien järjestäjät. Teekkaritalolle oli varattu iltapalaa

juhlijoille. Jatkoille saapuneen juhlaväen jonottaessa ruokaa alkoi jonossa liikkua hermostuttavia huhuja, että ruokaa ei kenties riittäisikään niin suurelle joukolla kuin mitä paikalle oli saapunut. Onneksi uhkakuvana oli ennenaikainen ja kaikille riitti syötävää ja juotavaa loppuun asti.

Kaikkiaan juhlat olivat menestys. Ruoka oli hyvää, ohjelmisto oli tasapainoinen ja viihdyttävä. Lukuisat ihmiset ovatkin välittäneet kiitoksensa hyvistä ja onnistuneista juhlista järjestäjille, Index ry:lle sekä kaikille, jotka olivat nähneet vaivaa juhlien onnistumiseksi.

Aleksi

Juhlavieraita keskustelemassa henkevästi. Taustalla flamenco-yhtye Bajo Cero

Hallituksen tytöt kauniina juhlapuvuissansa

Juhlapuhe Index ry:n ja informaatiotutkimuksen laitoksen 15-vuotisjuhlassa

Hyvä juhlaväki, Our honored quest,

Informaatiotutkimuksen opetus aloitettiin Oulun yliopistossa 15v. sitten, koska kirjastoalan koulutustarve Pohjois-Suomessa oli ilmeinen. Nyt informaatiotutkimus Oulussa on tullut nuoren aikuisen ikään.

On siis syytä pohtia, mitä tämä uusi kehitysvaihe tuo tullessaan.

Merkitseekö se, esimerkiksi:

- 1) Identiteetin etsintää ja hidasta vahvistumista?
- 2) Kasvamista vastuuseen omasta tulevaisuudesta?
- 3) Tärkeiden suhteiden vakiintumista?
- 4) Kykyä löytää oma kehityksen kannalta merkittäviä kumppaneita? Jne.

Edellä mainitut asiat ovat 'henkisen kasvun haasteita' myös Oulun yliopiston informaatiotutkimuksen laitoksen pienelle, mutta tehokkaalle työntekijöiden joukolle, joka toimii kiinteässä vuorovaikutuksessa opiskelijoiden kanssa. Käsitykseni mukaan Index ry on koko laitoksen olemassa olon ajan ollut uskollinen ja luotettava yhteistyökumppani. Tätä osoittaa myös näiden juhlien järjestäminen, minkä indexläiset ovat upeasti hoitaneet! Ehdotan, että kohotamme Index ry:n maljan.

Yhteistyön tuloksellisuutta osoittaa myös laitoksen kyky saavuttaa vuodesta toiseen perustutkintotavoitteensa, 11 maisteria sekä joka toinen vuosi yksi tohtori, laitoksen niukoista opetusre-

sursseista huolimatta. Näiden tavoitteiden saavuttaminen ei olisi mahdollista ilman mutkatonta vuorovaikutusta ja joustavaa toimintaa. Voisi jopa sanoa, että opetushenkilökunnan ja opiskelijoiden vuorovaikutukseen perustava toiminta on laitoksen ydinkompetenssi.

Tänä aamuna Kalevaa lukiessani huomioni kiinnittyi otsikkoon 'Informaatiotalalla hyvät työllisyysnäkyvät'. Yllätyin, kyseessä oli tätä juhlaamme koskeva itse laatimamme tiedote lehden keskeisellä palstalla! Ehkä tämä on hyvä esimerkki siitä, mitä vastuun ottaminen omasta tulevaisuudesta on.

On selvää, että alan koulutustarve tulee lisääntymään yhteiskunnan kehittyessä entistä tietointensiivisemmäksi. Siksi onkin tärkeää, että alan koulutus Oulun yliopistossa saa mahdollisuuden kasvaa ja kehittyä vastuuntuntoiseksi aikuiseksi ja siten tuoda oma kontribuutionsa myös informaatiotutkimuksen kehittämiseen tieteenalana. Tämä ei ole mahdollista ilman nuoria, innokkaita, ja älyllisesti uteliaita opiskelijoita! Lämpimät onnittelut Index ry:lle ja suurkiitos näiden juhlien järjestämisestä!

Maija-Leena Huotari
professori, laitoksen johtaja

Index ry:n 15 vuotista juhlaa

Indexin taipale opiskelijoiden äänitorvena ja aktiivisten opiskelijoiden puuhakenttänä on jatkunut menestyksekkäästi jo 15 vuotta Oulun yliopiston seinien suojassa ja välillä vähän niiden ulkopuolellakin. Näin kunniakasta teiniikäistymistä sopi myös juhlistaa kaikkien menneidenkin vuosien edestä. Indexin piti siis saada aikaan arvonsa mukaiset juhlat.

Juhlien järjestämiseen tarvitaan tietysti rahaa. Tiettyjen surullisen kuuluisten tapahtumien jälkeenkin Indexin talous on ollut tänä vuonna siinä kunnossa, että juhlien järjestäminen oli mahdollista. Tästä mahdollisuudesta kiitos kuuluu hyvin monille tahoille, mutta kaikista eniten meille itsellemme. Kiitos siis kaikille aktiivisille Indexläisille jotka ovat omalla panoksellaan viimeisen parin vuoden aikana antaneet energiaansa, aikaansa ja ajatuksiaan yhteisen päämäärän eteen. Unohtaa ei sovi myöskään menestyksestä yhteistyötä laitoksen väen kanssa, tukea olemme saaneet sieltäkin pitkin projektin kulkua niin taloudellisesti kuin henkisesti.

Juhlien järjestäminen alkoi siis toden teolla jo parisen vuotta sitten, kun Indexin hallitukseen valittiin salkuttomaksi jäseneksi erikseen vuosijuhlille oma vastaava henkilö. Tilin saldoa ollaan kartutettu mielessä siintäen etäinen juhlapäivä ja vuoden 2003 alussa edellisen vuoden vuosijuhlavastaava Seija sai vielä avukseen toisen vuosijuhlavastaavan eli allekirjoittaneen. Päävastuu juhlista on levännyt meidän harteillamme, mutta tämän vuoden virallinen hallitus on

nähty myös paljon vaivaa juhlien mahdollistamiseksi.

Tällaista juhlaa ei voida järjestää hetkessä, joten onneksi olimme valveutuneita ja aloitimme ajoissa. Juhlapaikaksi harkinnan jälkeen päätettiin ottaa ravintola Hilikku sen koon, sijainnin, hinnan ja muiden vastaavien ominaisuuksiensa vuoksi. Ja olipa jollakulla aikaisempaa-kin kokemusta kyseisen tilan sopivuudesta muiden juhlien osalta. Ohjelmaa, tarjoilua ja vierasmäärää on pähkäilty pitkin vuotta ja erinäisten vaihtoehtojen kautta päädyttiin lopullisiin valintoihin. Mielestäni ohjelma juhlissa oli varsin onnistunut sekoitus erilaisia kulttuurielämyksiä ja virallisille juhlille tyypillisiä puheita. Kuulimme illan aikana niin kansanmusiikkia kuin eksoottisempaa flamencoakin eikä todellakaan sovi unohtaa Indexläisten omaa oivaltavaa ja todella hauskaa nukketeatteriesitystä.

Onnekseni voin todeta että pitkä juhla-järjestelyrupeama on takanapäin ja Index sekä laitos saanut arvoisensa juhlat. Ilman tukottain päästä stressissä ja epätoivon hetkillä revittyjä hiuksia, päänsärkyä ja hampaidenkiristelyä ei tästä projektista varmasti selvitty, mutta selvittiin kuitenkin hengissä. Juhlat on nyt siis juhlittu, mutta toivon että tulevaisuudessakin Indexissä riittää aktiiveja jotka haluavat järjestää hienoja tilaisuuksia ikääntyvälle mutta ei sammaloituvalle killallemme. Olisin hyvin tyytyväinen mikäli viimeistään seuraavan 15 vuoden kuluttua minut kutsuttaisiin juhlistamaan Indexin taivalta.

Virpi

15 vuotta asianmukaisesti täyteen

Lauantaina 22.11.2003 saatiin asianmukaisin juhlamenoin täyteen niin Indexin kuin laitoksemmekin 15 ensimmäistä elinvuotta. Informaatiotutkimuksen yhdistys juhlisti laitoksen 15 vuotta järjestämällä Oulussa seminaarin, jonka teema oli kaksiportaiseen tutkintojärjestelmään siirtyminen.

Tutkintojärjestelmän uudistushan liittyy pyrkimykseen saada koko EU:n alueella voimaan yhtäläiset tutkintorakenteet mm. eri maissa tapahtuvan opiskelun helpottamiseksi sekä opintojen vertailtavuuden lisäämiseksi. Aloite uudesta tutkintomallista ei ole alunperin lähtöisin yliopistojen piiristä, vaan paremminkin elinkeinoelämän intressejä edustavista ryhmistä, mihin myös professori Kaarlo Nordengstreng ainakin epäsuorasti omassa esityksessään viittasi. Nordengstreng toi myös esiin kiintoisan “käänteisyyden” verrattaessa Yhdysvaltojen tutkintomalleja ja meillä suhteellisen yleistä tapaa hahmottaa ammatillisten tutkimuksellisten aineiden asemaa yliopistotutkinnoissa. Mm. tiedotustutkimuksessa, samoin kuin informaatiotutkimuksenkin opetussuunnitelmissa, on ammatillista käytännön pätevyyttä tuottavia oppisisältöjä pyritty sijoittamaan perus- ja aineopintojen tasolle, siis uudessa järjestelmässä kandidaatin tutkinnon tasolle, synventävien opintojen ja siis maisterin tutkinnon painottuessa enemmän tutkimuksen suuntaan.

Yhdysvaltalaisessa järjestelmässä, kuten paikalla ollut professori Marcia

Bateskin vahvasti, järjestys on pitkälle päinvastainen. Alempi tutkinto on lähinnä tieteellisen yleissivistyksen mielessä tutkimukseen orientoituvaa kun taas ylemmässä tutkinnossa on selvästi orientaatiota ammatillisiin pätevyyksiin.

Nordengstreng näki tämän eron syyksi yleissivistävän, yliopistoa edeltävän koulutuksen erot yhtäältä Euroopassa, toisaalta Yhdysvalloissa. Yhdysvaltojen käytäntö joka tapauksessa tuo kiinnostavalla tavalla mieleen myös eurooppalaisen yliopiston varhaiset ajat. Keski-aikaisessa yliopistossahan alemmat opinnot koostuivat juuri tieteellisen yleissivistyksen aineksista, joita kutsuttiin filosofiaksi. Pidemmälle edettäessä menttiin sellaisiin siinä ajassa selvästi ammatillisiin aineksiin kuin teologia, oikeus ja lääketiede.

Omasta puolestani en suoralta kädeltä menisi ottamaan kantaa siihen, kumpi järjestys olisi oikea. Asiaa pitää pohtia myös ottaen huomioon eri tieteenalojen ominaislaatua erityisesti siinä, minkälaisia käytäntösuhteita niihin liittyy. Yleisesti näen jokseenkin ontuvaksi tieteellisen mentaliteetin ilmentymäksi usein esiintyvän halun vähätellä ammatillista. Ammatillisen ja käytännöllisen vakavasti ottaminen on itseasiassa myös akateemisessa, käsitteellisessä ja tutkimuksellisessa katsannossa suuri haaste. Olen joskus muotoillut tämän haasteen niin, että meidän tulisi koettaa ymmärtää erilaisia “kätännöllisyyden modaliteetteja”.

Puhe “käytännöllisyyden modaliteeteista” voi ensi kuulemalta vaikuttaa taas yhdeltä askelelta filosofisessa ravunkäynnissä pois käytännöstä. Sen sijaan, että tehtäisiin jotain, kysytään taas, mitä se merkitsisi, jos tehtäisiin. Omasta puolestani näen kuitenkin erinomaisen käytännölliseksi kysymyksen siitä, mitä tarkoitamme käytännöllisyydellä tai ammatillisuudella, kun siitä puhumme. Jotain hyvin totta on lausumassa “filosofia on tieteistä käytännöllisin” - kunhan ravunkäynnistä ei tehdä itsetarkoitusta.

Juhlalauantain päätti Indexin ja laitoksen yhteinen juhlaillallinen, jossa erityisen mieltä lämmittävä ja mieleenjäävä oli nukketeatteriesitys. Liekö itsekeskeytyä, mutta itseäni kyllä aivan erityisesti innosti se oivaltava taiteellisybolinen tapa, jolla esityksessä oli luotu laitoksen henkilökunnan hahmot. Liekö olleet aivan sattumanvaraisia kaikki mahdolliset yhtäläisyydet todellisten tapahtumien kanssa?

Vesa Suominen,
eli se ylösalaisin käännetty
mustakarvainen moppi

Bolognesea Oulussa

Informaatiotutkimuksen laitos vietti 15-vuotispäiväänsä 22.11.2003 Informaatiotutkimuksen yhdistyksen lauantaise-minaarissa, jossa alan laitokset pohtivat kaksiportaiseen tutkintorakenteeseen siirtymistä. Bolognesen prosessi on kaikille yhtä ajankohtainen. Kaksiportaiseen tutkintorakenteeseen on tarkoitus siirtyä vuonna 2005. Paikalla olikin edustajat kaikilta informaatiotutkimusta opettavilta yliopistojen laitoksilta, Åbosta ja Tampereelta ja ammattikorkeakouluista ainakin Seinäjoelta, Turusta ja Oulusta.

Seminaarin avasi humanistisen tiedekunnan varadekaani Helena Sulkala kertomalla humanistisen alan valtakunnallisen työryhmän tähänastisista suunnitelmista kaksiportaiseen tutkintorakenteeseen siirtymiseksi. Uuden alemman tutkinnon laajuus on 180 ja ylemmän 120 opintopistettä (op). Perusopintojen laajuus on 25 op, pääaineen aineopintojen 45 op ja tähän sisältyy 10 op:n seminaari, jossa laaditaan kandidaatin tutkielma. Sivuaineopintoihin tätä seminaaria ei kuulu, joten niissä aineopintojen laajuus on 35 op. Kaikissa oppiaineissa pohdittavia asioita ovat amk-tutkintojen hyväksi lukeminen ja muilta aloilta siirtyviltä opiskelijoilta edellytettävä koulutus.

Professori Marcia Bates University of Californiasta, Los Angelesista, puhui informaatiotutkimuksen tulevaisuudesta. Informaatiotutkimuksella on kolme keskeistä aluetta: ihminen, tieto, teknologia, joka helpottaa informaation käyttöä. Kirjastot ovat se laitos, joka toi online-

haun yleisön saataville kauan ennen Internetiä. Internetin asema kirjastossa on käynyt läpi samantapaisen muutosprosessin kuin 1960-luvulla tietokone. Kehitys on pitänyt kirjastot kiireisinä ja tiedon haun opetusta saa uusia vuosittain. Kirjastoja Bates kuvasi duaalimallilla: kirjastolla on sekä fyysinen että verkkopaikka ja –palvelut. Hän piti tärkeänä, että kirjastossa työskentelevillä on ylempi korkeakoulututkinto. Informaatiotutkimuksen hän näki saavan kilpailijoita monilta aloilta, joilla käytetään sanaa informatics: medical informatics, bioinformatics, jopa mouse informatics. Informatics sana tarkoittaa näillä aloilla monia asioita, usein sen sisältö on kuitenkin “computermatics”. On tärkeää pystyä artikuloimaan informaatiotutkimuksen specialiteetti, taito käyttää lähteitä ammatillisesti. Bates kuitenkin näkee informaatioasiantuntemuksen ekologisen “nichen” olevan kasvamassa. On kuitenkin tärkeää tutkia tiedon virtaamista organisaatiossa informaatiotutkimuksen omista lähtökohdista mieluummin kuin “yleisfilosofisista tai –sosio-logisista” lähtökohdista.

Professori Batesin esitelmä toimi hyvin pohjustuksensa siirtymiselle informaatiotutkimuksen tulevan koulutuksen pohdintaan. Eurooppalaisen kontekstin tälle pohdinnalle antoi professori Kaarle Nordenstreng Tampereen yliopistosta. Tällä hetkellä eurooppalaiseen korkeakoulutukseen (European Higher Education Area EHEA) vaikuttavia tekijöitä ovat muutokset politiikassa, mm. eurooppalainen integraatiokehitys, taloudelliset tekniset muutokset, kuten

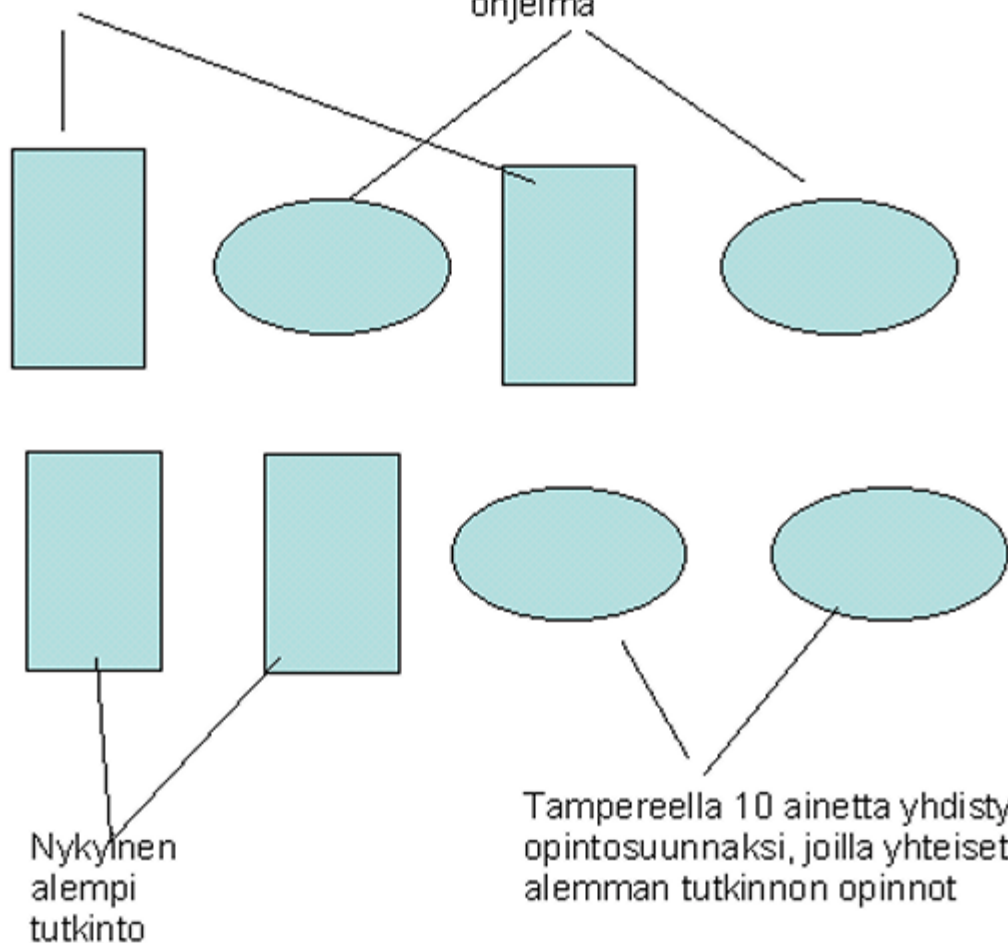
muuttuvat työmarkkinat ja elinikäinen koulutus sekä kulttuuriset muutokset, kuten uusliberalistinen ja kulutusideologia. Akateeminen koulutus saa kilpailijoita sekä ulkomailta että yliopistojen ulkopuolisesta koulutuksesta. Kaikkialla Euroopassa ongelmia ovat opintojen pitkittyminen, opiskelijoiden kasvava määrä, osa-aikaisten opettajien kasvava määrä, resurssipula ja opetuksen meneminen tutkimuksen ohi.

Bolognan prosessissa ajankohtaisia asioita Nordenstrengin mukaan ovat sosiaalinen ja sukupuolinen tasa-arvopyrkimys. Tavoitteena akateemisen koulutuksen kehittämisessä on taloudellinen kasvu ja *Europe of Knowledge*. Lisäksi halutaan säilyttää Euroopan monikulttuurinen rikkaus ja kielellinen vaihtelevuus.

Nordenstreng näkee tulevassa kaksiporraisessa tutkintorakenteessa seuraavat neljä mallia:

Nykyinen ylempi tutkinto

Maisteriohjelma

Mahdollisuudet yhdistellä erityyppisiä koulutuksia ja päätyä ylempään korkeakoulututkintoon kasvavat.

Nordenstrengin mukaan alemman korkeakoulututkinnon pitäisi kuitenkin olla valmis, ennen kuin henkilö siirtyy suorittamaan maisterin tutkintoa. Alemmassa tutkinnossa kytkentä tutkimukseen on yhtä olennainen kuin ylempässä. Syventävien opintojen tarkoitus on antaa asiantuntijan ja kehittäjän valmiudet.

Yliassistentit Kai Halttunen ja Marjo Rita Valtonen Tampereen yliopiston informaatiotutkimuksen laitokselta pohtivat,

mitä koulutuksessa on yliopistollisuus. Ilmeneekö se vapaasti valittavien opintojen määränä, joka on tärkein ero yliopisto- ja amk-tutkintojen välillä Raija Aaltosen tekemässä selvityksessä. Miten tutkimusorientaation saisi selvemmin esille yliopistokoulutuksessa? Onko ratkaisu tähän 10 opintoviikon seminaari, joka alempaan tutkintoon sisältyy? Nämä ovat kysymyksiä, joita kaikki alan laitokset joutuvat pohtimaan. Halttunen ja Valtonen toivat esille myös yhteisen maisteriohjelman, johon voisivat osallistua sekä Tampereen, Oulun että Åbo Akademin opiskelijat.

Terttu Kortelainen,
lehtori

Kaksi vuotta Index ry:n palveluksessa

Indexin 15-vuotisjuhlien aikaan valotamme hieman opintojemme ensimmäisiä vuosia, etenkin hallitusvuosiamme 1997 ja 1998, jolloin valtaosa nykyisestä opiskelijakunnasta ei vielä ollut aloittanut opiskeluaan informaatiotutkimuksen laitoksella. Muistelot perustuvat vain osin tarkistettuihin muisti-, kalenteri- ja valokuva-albumitietoihin, joten pienet epätarkkuudet voivat olla mahdollisia, luonnollisesti kuitenkin häviävässä määrin. ☺

Hallitus

Aloitimme opiskelun syksyllä 1996. Heti syyskokouksessa meidät valittiin hallitukseen, Minna puheenjohtajaksi ja Marianne sihteeriksi. Lisäksi hallituksessa istuivat Hanna-Leena Junno (varapuheenjohtaja ja tiedotusvastaava), Annamari Jokinen (talousvastaava), Maria Parma (opintovastaava) sekä Marianne Trast (kahvila- ja kulttuurivastaava). "Salkuttomina" hallituksen jäseninä toimivat Niko Lehtinen (liikuntavastaava), Elina Tuomela (Relevanssivastaava) ja Kai Öörni (atk-vastaava). Vuoden 1998 hallitukseen tuli vain muutamia muutoksia: Marianne siirtyi opintovastaavaksi, Anu Rätty tuli sihteeriksi ja Anitta Örn kahvila- ja kulttuurivastaavaksi. Salkuttomana urheiluvastaavana 1998 toimi Jani Sassali ja relevanssivastaavana Elina Jokisalo. Elina Tuomela edusti indexläisiä

Humanistisessa killassa molempina vuosina.

Heti toimikautensa alusta alkaen vuoden 1997 hallitus halusi aktivoida killan toimintaa ja lisätä Index ry:n ja informaatiotutkimuksen tunnettua yliopiston muiden kiltojen keskuudessa. Aloitimme siis monia uusia toimintoja, muutimme joitakin käytäntöjä sekä rakensimme suhteita ja yhteistyötä muiden kiltojen edustajien kanssa. Hallituksen jäsenet ja muut aktiivit olivat hyvin sitoutuneita tehtäväänsä, parhaimmillaan ympärivuorokautisesti. ☺ Index ry:n edustajia lähetettiin taloudellisen tilanteen sallimissa puitteissa muiden kiltojen vuosijuhliin. Yhteistyötä kehitettiin myös yhteisten bileitten järjestämisen muodossa.

Pientä haparointia oli vuoden 1997 hallituksen alkutaipaleella havaittavissa, mutta syykin lienee selvä - hallitus koostui pääosin fukseista! Minna joutui soittamaan isälleen kysyäkseen miten kokouksia johdetaan, ja Marianne tutustui pöytäkirjojen kirjoittamisen ihmeelliseen maailmaan. Mutta ei hätä ollut tämän näköinen, käärittiin hihat ja pantiin toimeksi. Etenkin alussa oppi tuli kantapään kautta, mutta siitpä saimmekin yhden hyvän kehittämisidean killan toimintaan: vanha hallitus preppaa aina uuden! Näin ei tarvitse keksiä pyörää aina uudelleen. Vuosina 1997 ja 1998 hallitus kokoontui useimmiten Tiima ry:n ja Index ry:n yhteisellä kiltahuoneella historian laitoksella. Koska kiltahuone oli

käytännössä enemmän tiimalaisten käytössä jo sijaintinsa vuoksi, eivät monetkaan indexläiset siellä muutoin aikaansa kuluttaneet. Parempi indexläisten tapaamispaikka oli humanistisen tiedekunnan pieni mikrolabra, joka oli tuolloin pelkästään informaatio-tutkimuksen opiskelijoiden käytössä.

Kun hallituksen toiminta vakiintui, kokouksen pitoon uskaltauduttiin toisinaan myös yliopiston ulkopuolelle. Ainakin kerran kokous taidettiin pitää Hemingway'sissa hotelli Cumuluksen alakerrassa kissataulujen, -patsaiden, tekotakan ja kirjojen muodostamassa miellyttävässä ympäristössä. Syyskokoukset ja pikkujoulut pidettiin aina samana iltana, syyskokoukset vedettiin yleensä läpi ennen mittavampaa glögitarjoilua. Pikkujouluja pidettiin mm. Marianne Trastin kotona sekä Osuuspankin saunatiloissa Heinäpäässä.

Koska hallituksella oli alati kasvavan toimenpideohjelmansa vuoksi paljon tekemistä, tuli kokoustamisenkin tarvetta melko usein. Keskimäärin kokouksia taidettiin pitää pari kertaa kuussa, joskus useammin, harvoin harvemmin. Oman viihtyvyyden parantamiseksi hallituksessa alettiin toteuttaa kiertävää pullavuoroa, eli jokainen hallituksen jäsen toi vuorollaan kokoukseen jotain syötävää. Nakki ei napsahtanut liian usein ja kaikilla oli mukavaa.

Toiminta

Esittelimme informaatiotutkimuksen koulutusohjelmaa yliopiston Abi-päivillä kuten aiemmatkin index-sukupolvet. Päivystimme standeilla informaatio-

tutkimuksesta kertoen ja jaoimme laitoksen esitteitä valtavalla fuksi-itseluottamuksella. Tuolloin abi-päivät olivat perinteisesti fuksien vastuulla – tätä kummallista perinnettä onnistuttiin onneksi muuttamaan seuraavien vuosien aikana.

Perinteisiin, joita ei muutettu, kuuluivat mm. tutustumisillat uusille opiskelijoille sekä pikkujoulut. Molemmissa oli usein myös laitoksen henkilökuntaa mukana. Tässä tuleekin hyvin ilmi informaatio-tutkimuksen henkilökunnan ja opiskelijoiden läheinen suhde. Yhteistyötä tehtiin harvinaisen rakentavassa hengessä, kodikkaasti ja mukavasti. Toivottavasti tämä perinne ei koskaan katkea! Yhteistyö toimi sopuisasti myös laitosneuvostossa kahden opiskelijan edustaessa indexläisiä. Vuonna 1997-1998 laitosneuvostossa istuivat Maria Parma ja Marianne Isola. Laitos oli muuten tuolloin nimeltään informaatiotutkimuksen ja sosiologian laitos! Myöhemmin sosiologia siirtyi kasvatustieteiden tiedekuntaan.

Index ry järjesti palautepäivät luku-kausittain. Tilaisuuden vetäjänä toimi hallituksen opintovastaava, joka oli kiristänyt opiskelijoilta kurssipalautteita esityksensä aineistoksi. Paikalla oli aina runsas edustus henkilökuntaa ja vaihteleva määrä opiskelijoita.

Haalareiden väriin ei vuosikurssi tai hallitus 1997 puuttunut. Värinä oli joskus muinoin ollut pinkkiin vivahtava punainen, mutta ko. värin saatavuusvaikeuksien vuoksi se oli ennen meitä muutettu kirkkaanpunaiseksi. Koimme värin reippaaksi ja raikkaaksi – eli juuri sellaiseksi, jota muun yliopiston

tietoisuuteen tunkeutuva Index halusikin ilmentää. Värillä oli tosin myös varjopuolensa - kuten kaikki tietävät, on Oulun yliopistossa myös toinen kilta, jonka haalareiden värinä on punainen. Niinpä saimme tuon tuostakin ilahtuneen toverillisiä tervehdyksiä koneeteekkari-pojilta ja muiden taholta epäileviä silmäyksiä, jotka viestittivät “voiko Koneella olla nainen...?” Vaikka onhan Konetekniikassa todistettavasti myös heitä. Miespuoliset punahaalariset indexläiset taisivat lukeutua satunnaisen kulkijan mielessä ongelmitta kone-teekkareiksi. Lukuisten mainos-sopimusten ansiosta maksoimme haalareista peräti 10 mummonmarkkaa per henkilö. Seuraava vuosikurssi (vuonna 1997 aloittaneet) taisi saada haalarinsa ilmaiseksi.

Indexin profiilinkorotukseen kuului myös oman hihamerkin hankinta. Koska vanhaa sabluunaa ei ollut, täytyi merkistä järjestää suunnittelukilpailu. Saimme muutamilta tekijöiltä useita ehdotuksia ja päädyimme tyylikkään mustavalkoiseen viivakoodi-merkkiin. Palkinnoksi suunnittelija (joka oli Elina Tuomelan ystävä Tampereelta) sai muistaaksemme 100 markkaa (!). Heti ensimmäisestä vapusta (1997) lähtien merkki kävikin hyvin kaupaksi niin indexläisten kuin muidenkin opiskelijoiden joukossa.

Index järjesti omat 10 –vuotisjuhlansa syksyllä 1998 ravintola Hilikussa. Juhlat olivat vain “omalle väelle” tarkoitettut pienimuotoiset kekkerit, ensin illastuksen merkeissä ja sitten SOK:n saunatiloissa illanviettoa jatkaen. Informaatio-tutkimuksen laitosta juhlissa edusti Vesa Suominen. Myös laitoksen entinen

johtaja, Vesa Kautto, muisti Indexiä lahjalla. Mieleemme olisi tehnyt järjestää ns. oikeat vuosijuhlat jo tuolloin, mutta katsoimme etteivät resurssit vielä riitä. Index ry kehitti myös urheilutoimintaansa. Vuosikurssimme miesvoimat perustivat Indexille urheilujoukkueen, Xednin. Xednillä oli Meritullin ala-asteella oma salivuoro, jonka sai käyttää esim. salibandyyn tai koripalloon. Xedni osallistui myös yliopiston salibandysarjaan.

Index osallistui vuoden 1997 edustajistovaaleihin kolmella ehdokkaalla; Johanna Karjaluodolla, Sanna Näätäsellä ja Marianne Isolalla. Humanistien listalta meni läpi neljä ehdokasta, Marianne yhtenä niistä. Muut olivat Hannu Lallukka, Satu Kurvinen ja Anita Honkala.

Relevanssi

Elina Tuomela sai idean elvyttää indexläisten vanhan lehden, Relevanssin, opiskellessaan viestinnän kurssilla. Ensimmäinen numero valmistui kurssi-työksi ja on sen vuoksi sisällöltään hieman virallisempi. Seuraavat numerot tehtiin jo hovin vuoksi ja vapaa-ehtoisvoimin – kyllähän aktiivisella killalla tuli oma lehti olla! Relevanssi onkin kai ilmestynyt säännöllisesti siitä lähtien.

Varainhankinta

Hallituskaudemme alussa havaitsimme mittavan lisäresurssien tarpeen aktiivisen toiminnan kehittämisen mahdollistamiseksi. Perinteisten myyjäisten lisäksi järjestimme useita arpajaisia, joissa palkintoina oli “viihdykettä viikon-

lopuksi”, “perjantaipullo” tms. Katteet eivät olleet valtavia, joten molempien säännöllisestä pitämisestä luovuttiin.

Aloitimme myös perinteen työskennellä Lasten ja nuorten elokuvafestivaaleilla. Kukahan mahtoi alunperin keksiä tämän loistavan idean? Muistilokeroissamme häilyi hämärästi Anu Rätyn nimi. Joka tapauksessa työskentely (vahtimestarina toimiminen, elokuvien katselu ja lapsosten paimentaminen) oli hauskaa ja tulotkin hyviä.

Indexläiset työskentelivät myös Humanistisen killan kahvilassa eli kotoisemmin Humus-kuppilassa omilla vuoroillaan, joita sai käydä varaamassa kahvilan kassakoneen vieressä olevasta kansiosta. Toisinaan kävi niin, että kahvilavastaava sai ärhennellä kiltalaisille saadakseen vuoroille tekijät, mutta toisinaan taas etenkin excuporukka oli hyvinkin innokkaasti vuoroja tekemässä.

Yhdeksi parhaista varainhankintamuodoista osoittautui bileiden järjestäminen. Indexin ensimmäiset Klassikkobileet järjestettiin 45 Specialissa syksyllä 1997, kun Index sai vuoron järjestää Humanistisen Killan Kulttuuriviikkoon kuuluvat bileet. Klassikkobileissä kuultiin sekä bändin että dj:n soittamana tuttuja pop- ja rockbiisejä, ja tunnelma oli erinomainen. Klassikkobileet järjestettiin uudelleen seuraavana vuonna ja ilmeisesti sen jälkeenkin.

Idea Sinkkubileistä syntyi index-aktiivien tuttavuussuhteista yliopistomme maineikkaaseen Sähkökiltaan (SIK), joiden haalareiden väri on sininen. Sähkökillan jäsenistössä oli tuolloinkin

“hienoinen” miesvalta, jota punahaalariset Index-neidot sopivasti täydensivät. Niinpä Sinkkubileisiin rustattiin satamäärin punaisia ja sinisiä sydämiä juhlijoiden rintaan ripustettavaksi. Ensimmäisen kerran Indexin ja SIK:n Sinkkubileet järjestettiin huhtikuussa 1998 Hot Night Barissa, seuraavalla kerralla alkuvuodesta 1999 Mona Lisassa.

Edelliset kahdet bileet olivat alunperinkin ns. normaalia Indexin varainhankintaa, bileiden tuotto meni siis killan toiminnan rahoittamiseen. Myös Indexin ekskuporukat ovat olleet aktiivisia bileiden järjestämisessä, esimerkiksi Olympia- ja Suomi-rock –bileiden tuotot ovat osaltaan mahdollistaneet indexläisten matkoja maailmalle.

Ekskursiot

Indexin ulkomaanekskursiotoiminta on ollut melko säännöllistä läpi killan historian huolimatta muun toiminnan aktiivisuuden vaihteluista. Aloittaessamme opiskelun syksyllä 1996 vanhat indexläiset kertoivat meille tarinoita monilta lähinnä Itä-Eurooppaan suuntautuneilta opintomatkoilta. Eräs excuryhmä oli juuri syksyllä 1996 Krakovassa.

Ekskursiolle Budapestiin lähdettiin toukokuussa 1998. Järjestelyvaiheessa ekskuporukalle avattiin erillinen tili ja varainhankinta eriytettiin koko killan vastaavasta. Varoja kerättiin mm. kahvilavuoroja tekemällä ja bileitä järjestämällä. Matkalle osallistui 11 innokasta indexläistä: Hilka Heikkinen, Elina Tuomela, Hanna-Leena Junno, Joska Hieta, Annamari Jokinen, Niko

Lehtinen, Marianne Isola, Johanna Karjaluoto, Anu Rätty, Minna Klemetti ja Antti Niemelä. Saapumis- ja lähtöpäivänä sää oli lämmin ja aurinkoinen, mutta välillä oli lähinnä sateista. Sää ei kuitenkaan muodostunut esteeksi Budapestin nähtävyyksistä nauttimiselle. Tutustuimme paikallisen yliopiston informaatiotutkimuksen laitokseen. Oppaanamme oli laitoksen opiskelija Peter, johon olimme aiemmin ottaneet yhteyttä sähköpostitse. Pääsimme myös Budapestin upean parlamenttitalon kirjastoon.

Seuraavalle ekskursiolle lähdettiin melko tarkalleen kaksi vuotta myöhemmin, toukokuussa 2000. Tällä kertaa matka suuntautui Italiaan, pieneen Gardan kaupunkiin Garda-järven rannalle. Täysin naisvaltainen joukkomme koostui kymmenestä indexläisestä, mukana matkalla Marianne Isola, Minna Klemetti, Leena Immonen, Anitta Örn, Katja Halonen, Anu Rätty, Seija Kehusmaa, Elina Jokisalo, Marjo-Riitta Aitto ja Kati ?. Sääts suosivat huomattavasti Budapestia paremmin, jopa uimaankin uskaltauduttiin, mitä nyt joutsenet vähän muutamia meistä ahdistelivat. Teimme retken Venetsiaan, jossa ennakko-valmisteluista ja oppaan avustuk-sesta huolimatta pääsymme kirjastokäynnille evättiin. Onneksi Venetsiassa oli myös muuta

nähtävää, niin ei tullut hukkareissu... ☺ Tutustuimme myös lähellä sijaitsevaan Veronaan ja näimme Julian parvekkeen. Kaikki retket eivät menneet niin sanotusti aivan putkeen, mm. oppaan mukaan “pienen kävelymatkan” päässä sijaitseva San Vigilio jäi valtaosalta näkemättä (Pieni kävelymatka osoittautui yli 10 kilometriksi...). Sen sijaan tutustuimme paikalliseen floraan ja osin myös faunaan rämpiessämme pitkin yksityisten maita ja kiipeilimme lukittujen parimetrinen porttien yli taistelllessamme tietä takaisin hotellille. Mutta hauskaahan se oli, sitä ei kukaan kieltäne.

Yleisesti ottaen toiminta Index ry:ssä oli opettavaista ja antoisaa, mutta ennen kaikkea mukavaa. Laitoksen pieni sisäänotto mahdollistaa sen, että jokainen voi tuntea kaikki kurssikaverinsa ja vielä muutaman muilta vuosikursseilta. Lisäksi laitoksen henkilökunta on aina ollut ystävällistä ja opiskelijamyönteistä. Näin ollen kiltakin on kuin lintukoto suuressa yliopistossa. Sitä kannattaa vaalia. Lämpimät onnittelut 15-vuotiaalle Index ry:lle!

Marianne Isola ja
Minna Klemetti

Kymmenen vuotta liikkeellä - Juha Liljan haastattelu

Haparoivat ensiaskeleet Oulussa

Hyväntuulinen mies istuu keittiön tuolille. Hänen koko kehonsa tuntuu myhäilevän ympäröivän kanssa. Juha Lilja on kotoisin Kokkolasta, Ouluun hän tuli vuonna 1993. Kaksi ensimmäistä vuottaan Oulun yliopistossa Lilja sinnitteli teoreettisen fysiikan parissa, mutta 1995 tapahtui jotain.

- Se oli mytologian kurssi, mikä muutti kaiken. Kommentoi Juha opintojensa suunnan muutosta.

Loogisena kaverina Lilja puntaroi asioita ja tajusi viihtyvänsä kirjastossa, joten mikä olikaan parempi vaihtoehto kuin opiskella kirjastotiedettä.

Syksyllä 1996 Juha tutustui vilkkaaseen karjalaisnuorukaiseen Niko Lehtiseen. Molempia kaveruksia kiinnosti sählyn pelaaminen, ja yhdessä he päättivät anoa salivuoroa yliopistolta. Itse asiassa vuoron hakemiselle oli jopa tilausta, koska Informaatiotutkimuksen ainejärjestön Indexin salivuoro oli käyttämättä.

- Tuon salivuoron anomisen perustana oli, että meillä täytyi olla jokin nimi. Siis ilman nimeä ei vuoroa olisi voinut edes anoa. Lisää Lilja.

Juha ja Niko olivat yhtä mieltä siitä, että nimen tulisi liittyä jotenkin ainejärjestöön. Lopulta Juha ideoi nimijohdannaisen Indexistä, eli Xednin.

Xedni laitetaan pystyyn

Mikäli Xednin perustajina pidetään Juha Liljaa ja Niko Lehtistä, niin kolmantena

alkuperäisjäsenenä on syytä mainita myös Joska Hieta. Värväystoiminnan seurauksena Xednin historian ensimmäisiin treeneihin saatiin seuraava osallistujajoukko: Juha Lilja, Niko Lehtinen, Joska Hieta, Minna Klemetti, Elina Mälkönen, Hanna-Leena Junno ja Anna-Mari Rönkä. Valitettavasti tuo naisjoukko vetäytyi toiminnasta melko pian ja Joska olikin käytännössä ainut Juhan ja Nikon lisäksi, joka jatkoi pysyvästi toiminnassa mukana. Kaikki toimintaan osallistuneet olivat vuoden 1996 fukseja.

Xednin ensimmäinen vuosi vietiin suurelta osin läpi kolmen pioneerin voimin. Joka viikko Lilja, Lehtinen ja Hieta koontuivat ja pitivät Xednin hengissä.

- Värväys oli ankaraa, mutta halukkaita ei oikein löytynyt millään. Pointtina oli kuitenkin pitää Xedni informaatiotutkimuksen omana juttuna, joten ulkopuolelta ei värväyksiä edes suunniteltu.

Lilja tokaisee apeasti.

Oma koti ja sarjapelit

Toppilan ala-aste oli Xednin ensimmäinen koti.

- Ne oli aivan loistavat suihkut siellä! Innostuu Juha viikottain toistuneesta peseytymishetkestä.

Toppilassa pelattiin myös pingistä, koripalloa ja sulkapalloakin sählyn ohessa.

- Sähly oli kuitenkin selvä ykköslaji.

Lilja toteaa.

Xedni otti voimansa tunnossa osaa yliopiston sählysarjaan. B-sarjan pelit, kuten treenitkin vietiin käytännössä läpi kolmen miehen voimin.

- Joska oli ehdoton maalivahti ja puolustuksen selkäranka. Niko viiletti kärjessä ja meikä jakeli passeja keski-kentällä.

Muistelee Juha hymyssä suin ja listaa heti perään parhaat muis-tonsa Xednin ajoilta.

- Ne liittyi ihan selvästi noihin ensimmäisen vuoden matseihin, kun painettiin pelit läpi pioneerihengessä kolmella jannulla. Niin ja Caion jälki-spekulaatiot eivät hevillä unohdu nekään.

Miltei jokaisen pelin jälkeen Xednin selkärangan muodostaneet kolme miesnikamaa kokoontuivat Caioon ja ruoti-vat illan ottelun läpi syöttö-syötöltä. Alle kahden tunnin ei Caiosta koskaan poistuttu.

Xednin aika kesti aina vuoteen 2001.

Kuvaavaa toiminnalle oli, että joka vuosi värväystoiminta tuotti tulosta ja pelaajien määrä kasvoi. Sitoutumisen ta-sosta kertoo se, että lopettaneita oli äärimmäisen vähän. Joka syksy läpi 5-vuotisen toimintansa ajan Xedni otti osaa yliopiston sählysarjaan.

Uusi aikakausi – Xram

Sitten tapahtui jotakin yllättävää. Lilja innostuu silminnähdessä alkaessaan muistella tapahtumia kevättalvella 2001.

Xedni oli juuri hävinnyt kevään viimeisen sarjapelinsä. Teoreettinenkin

mahdollisuus päästä loppupeleihin oli karannut joukkueelta jo aikoja sitten.

Viimeisellä ottelulla oli merkitystä enää lähinnä kunnian rippeiden säilyttämiseksi.

Yksikään pelaajista ei voinut olla tyytyväinen loppusijoitukseen

sarja-taulukon tyvipäässä. Tunnelma oli alakuloinen; kausi oli ohi. Mitä oli jäänyt

käteeseen? Jaksaisimmeko jatkaa seuraavana syksynä uuteen kauteen. Kesä oli tulossa:

odotettu tauko ja aikaa ajatella asioita uusiksi. Olisiko löydettävä uusi harrastus

ja pantava pillit pussiin lopullisesti?

Pieni joukko Xednin pelaajia suunnisti lumi-sohjossa ottelun jälkeen erääseen

anniskelu-ravintolaan hautaamaan kuluneen kauden pettymykset. Vielä

silloin kukaan ei tiennyt, että tuosta joukosta olisi syntyvä ns.

vallan-kumouskomitea.

– Alkoi ikimuistoinen ajanjakso! Lilja muis-telee. – Missään vastaavassa en ole

milloin-kaan ollut mukana. Ravintolaan kokoontunut iskuryhmä oli yhtä mieltä

siitä, että Xedni oli tullut tiensä päähän – jotakin oli tapahduttava. Kukaan

läsnäolijoista ei halunnut jatkaa vanhalla tiellä, se oli kuljettu loppuun. Oltiin

umpikujassa. Ryhmä uskoi vahvasti siihen, että koko joukkueen henkinen tila

ilmeni noissa kuvissa ja noissa

tunnelmissa. Oli vapauduttava – mutta mistä?

Lilja muistelee illan ratkaisevia minuutteja, joina historiallinen päätös alkoi muotoutua: – Lyhyen keskustelun jälkeen huomasimme keksineemme ratkaisun: tarvittiin vallan-kumous! Oli vapauduttava kapitalismista tai jostain sellaisesta, markkinavoimien mielivallasta. Kukaan ei osannut määritellä tilannetta vielä tarkemmin, mutta uutta aatetta tarvittiin – ja äkkiä!

Ratkaisu oli selkeä vaikka vaikea: vanha oli unohdettava ja uutta rakennettava, vallankumouksella. Ryhmän tavoitteena oli perustaa uusi urheilujoukkue uuden aatteen avulla mutta, kuten myöhemmin ilmeni, he tulivat perustaneeksi uuden aatteen urheilu-joukkueen avulla.

Xednin kuolema Xramin syntymä

Takaisin anniskeluravintolaan, jossa ravintolan peräpöydässä istuvan seurueemme synkkä mieli oli vaihtunut kertaheitolla uskoon paremmasta huomisesta ja toivosta uusien ihanteiden syntymisestä.

Ryhmä totesi kylmästi, että paikalla oli edustettuna riittävästi Xednin perustaja-jäseniä, jotta joukkue voitiin lopettaa ja pelaajien sopimukset purkaa. Oli istuttava vielä pitkälle yöhön ennen kuin voitiin olla varmoja, että asiat on mietitty loppuun ja valmiiksi järkevästi, eikä mikään enää voisi mennä pieleen.

Vielä myöhemmin yöllä päätettiin, että ryhmä alkaisi kutsua itseään nimellä Xram

(lausutaan ksram), mikäli kaikki pelaajat suostuvat uuteen nimeen. Muitakin ehdotuksia oli – Ninel, Oam, Ortsac, Venzerb, Nilats –, mutta Xram tuntui heti syntyessään ainoalta oikealta nimeltä, niin sointinsa, aatteellisuutensa ja sekä x-kirjaimen tradition vuoksi. Xram-nimen keksi Juha Lilja, kuten hän oli aiemmin keksinyt nimen Xedni.

Kuinka kaikki muuttuu yhdessä yössä

– Muutos alkoi vähin ääni ja muuttui sitten valtavaksi vyöryksi, Juha muistelee tapahtumia. – Näin jälkeen päin kun miettii, niin kaksi merkittävää seikkaa nousee mieleen: yllätyksellisyys sekä viestintäkanavien taitavuus.

Mitä sitten oikeastaan tapahtui helmikuun 9. aamuna vuonna 2001. Xednillä oli jo jonkin aikaa ollut käytössään ns. postituslista, jonka avulla joukkue välitti tietoja otteluista ja harjoitusten peruuntumisista yms. Listaa käytettiin myös mielipiteiden vaihdon kanavana. Sen kautta kuka tahansa voi arvostella joukkueen johtoporrasta, toisia pelaajia tai joukkueen henkistä tilaa.

Ensimmäiseksi aamulla postituslistalle ilmaantui viesti edellisen illan ottelutuloksesta, eikä mitään muuta. Ei kommenttia kuluneesta kaudesta, ei spekulatiota ottelusta. Viestiä seurasi muutaman tunnin hiljaisuus, kunnes postituslistalle tärähti vallankumoukskomitean ilmoitus, että Xedni oli lakkautettu. Jo tässä vaiheessa oli ilmeistä, että ilmoituksen lähettäneet tahot olivat ottaneet haltuunsa ainoan todellisen viestintäkanavan postituslistan, ja

ilmeisesti kyennyt valtaamaan itselleen myös muut strategiset asemat Xednin organi-saatiossa.

Iltapäivän aikana listalle tipahteli tuon tuostakin vallankumoukselle myönteisiä kirjoituksia. Elettiin jännittäviä aikoja. Joukkueen ja pelaajien suuren enemmistön tuki oli voitettava puolelle, muutoin hanke epäonnistuisi, ja saattaisi jättää ikuiset traumat, pahimmillaan johtaa jopa toiminnan täydelliseen lakkaamiseen.

Tunteet nousevat pintaan

Merkittävimpiä arkistoituja dokumentteja oli niin sanottu Pääsihteerin Vallankumous-julistus, retorisesti taidokas puheenvuoro, jossa kaikkia pelaajia kehoitetaan luopumaan xedniläisyydestä ja liittymään Xram:iin, mutta ennen kaikkea sen tehtävänä oli tyynnyttellä mahdollisia jyrkkiä vastalauseita, joita ehdotus saattaisi kohdata sekä kohottaa yhteishenkeä.

Kuriositeettina voi mainita, että Pääsihteerin Vallankumousjulistus on päivätty 8. helmikuuta 2001 eikä 9. helmikuuta, mikä voi tarkoittaa kahta asiaa, joko se oli kirjoitettu *ennen* kuin ilmoitus vallankumouksesta oli edes annettu tai sitten on kysymyksessä inhimillinen erehdys – millä sanalla voitaisiin toki kuvaila kumpaakin ilmiötä

Otteita julistuksesta:

Vanhan on taivuttava ja maan käännäyttävä. Mullasta, soran ja kantojen keskeltä, on nouseva tuore ja väkevä verso. Siemen on jo aikaa sitten kylvetty,

kevät on keskellämme. Voimalla työntyy uusi uljas Joukkueemme, mahtavana, lannanhajun keskeltä, taivaita kurottaen, ad aspera ad astra - koleikkojen kautta tähtiin - antaen meille lopulta sadon: makean ja hyvän hedelmän!

Luottamus Juha Liljan kykyihin näkijänä ja ideologina oli jo tuolloin tunnustettu:

Ohjelman julistuksellisessa suuntaankin katseeni Juhaan, joka näkee ideat puhtaina, sellaisina kuin ne ovat.

Julistusta seurasi valtava tunteiden purkaus ja kysymysten ryöppy. Hanat aukesivat tosissaan. Seurasi ennen näkemätön keskustelu- ja mielipide-ryöppy. Esitettiin perusteltuja puolesta ja väkeviä vastalauseita vastaan. Joissakin viesteissä toivotettiin uudelle joukkueelle onnea ja haluttiin mielihyvin tulla mukaan toimintaan. Jotkut eivät aluksi hyväksyneet koko asiaa: miksi oli perustettava uusi joukkue kun vanhakin oli olemassa? Tunteet nousivat pintaan. Kirjoittipa eräs pitkäaikainen xedniläinen jopa oodin Xednin muistolle.

Oliko kaikki vain lumetta?

Lopulta xramilaisuuden aate voitti. Yksikään pelaaja ei jättänyt liittymättä uuteen organisaa-tioon. Muutos osoittautui valtaosalle virkistävä kokemukseksi. Muutoksen tarve oli ollut ikään kuin ilmassa, ja kun se tapahtui, ihmiset lähtivät helpottuneina mukaan. Keskustelu kävi aika ajoin melko kiivaanakin. Etenkin nimestä taitettiin peistä. Uuden aatteen ideologista perustaa

myös epäiltiin ja vastustettiin. Xram-
aate kasvoi ja kukoisti vähitellen vuosien
saatossa muodostuen lopulta xramismiksi.

Kaikenkaikkiaan muutos Xednistä
Xramiin oli erittäin hedelmällinen.
Xedniin pesiytynyt kaupallisuus vaihtui
puhtaaksi yhdistys-toiminnaksi.
Mainoksia ei hyväksytty, sponsoreita ei
ollut eikä pelaajille maksettu
harjoittelemisesta. Tähtipelaajajärjestelmiä
ei ollut.

Juha Lilja pitää edelleen merkillisenä
Xramin “kahden maailman todellisuutta”.
Xram oli olemassa
virtuaalitodellisuudessa ja
reaalimaailmassa yhtäaikaan, eikä näillä
välttämättä ollut mitään tekemistä
toistensa kanssa, vaan ne elivät omaa
elämäänsä omissa todellisuuden osissaan.
– Vallankumoushan oli lähinnä vitsi, joka
paisui, kun se kerrottiin uudestaan ja
uudestaan, Lilja paljastaa.

Niinpä niin, vitsit ja mielikuvituksen

vapaa lento ovat peliä, kuten liikuntakin.
Niiden avulla voi irrottautua hetkiseksi
arjen rutiineista. Siitä on osoituksena
Xraminkin tarina. Leikki voi vaikuttaa
reaalimaailmaankin, kuten laita oli
Xramin kohdalla. Sille luotiin omat
WWW-sivut, pelipaita ja logo. Kehittyi
aivan oma jargon, josta ei paatosta
puuttunut.

Joukkueen loppu

Xramin toiminta on loppunut ja pelaajat
palailevat vähitellen takaisin tähän
todellisuuteen. Xramin toiminta on
loppunut. Xramilla, kuten Xednillä, oli
paikkansa tiettyinä historiallisena
instituutiona tiettyssä historiallisessa
tilanteessa. Mutta kuten kaikkien väkevien
aatteitten kohdalla, jotakin jää aina
muodossa tai toisessa elämään johonkin.
Kuka tietää, mistä xramilaisuus tai
xramismi putkahtaa esiin jonain
sohjoisena päivänä hiljaa ja yllättäen?

teksti Aleks Haapanen
ja Niko Lehtinen
kuvat Aleks Haapanen

Laajennettu lukeminen – uusi näkökulma hypertekstin hyödyntämiseen

Tässä artikkelissa luonnostelen uutta lukemisen käsitettä, jota nimitän laajennetuksi lukemiseksi, lukemisen ja sitä täydentävän tiedonhaun yhdistämistä kiinteään Internet-yhteyden avulla. Kuvailen käsitettä alustavasti ja esitän mahdollisia näkökulmia sen tutkimiseksi.

Lukemisen ja kirjoittamisen taidot ovat meille koulutuksen mukanaan tuomia itsestänselvyyksiä, spontaanisti hyödynnettävissä olevia kykyjä. Itse asiassa emme voi olla lukematta: lukemaan oppiessamme olemme käytännössä menettäneet kykymme spontaanisti katsoa kirjaimia pelkkinä muotoina yrittämättä avata niiden muodostaman kokonaisuuden sisältöä. Tämä peruskokemus antaa meille todennäköisesti myös vahvan vakaumuksen siitä, että lukemisen taito ja elämys ne kerran opittuamme pysyvät käytännössä samana. Väittääkö joku vakavissaan, että lukemisen tapa ja kokemus voisi radikaalisti muuttua?

Lukemisen prosessi on kuitenkin aikojen kuluessa muuttunut paljonkin, joskin varsin hitaasti. George P. Landow (1992, 54) osoittaa, että käsitys lukemisen prosessista ja sen edellytyksistä, tekstuaalisuudesta, on historiallisesti muuttuva. Kun nyt luemme esimerkiksi antiikin filosofien tekstejä, luemme niiden käännöksiä ja uusia litteraatioita, joissa ovat mukana nykyiseen lukemisen ja kirjoittamisen

ympäristöön kuuluvat käytänteet. Olemme tottuneet tiettyihin lukemisen apuvälineisiin kutensananväleihin Yleisnimien Pieniin Alkukirjaimiin ja pilkkusääntöihin. Meidät on opetettu poikkeus-tilanteita lukuun ottamatta lukemaan hiljaa itseksemme; historiallisella ajalla ääneen lukeminen vastavasti oli tavallinen tapa. Vielä Jukolan veljekset tapaamme “jämäten ja höristen pyrkimässä kohden kukkoa”. Nykyiset käytännöt tekevät osaltaan lukemisesta sen mitä se meille on, ne ovat vallitsevaa lukemisen teknologiaa.

Kuinka tietotekniikasta tuli lukemisen teknologiaa?

Alkuaikoinaan tietotekniikka merkitsi pääasiassa tehokkaampia laskenta- ja lajittelumenetelmiä. Oli vaikea kuvitella, että tietojenkäsittelylaitteilla olisi mitään tekemistä kirjoittamisen tai lukemisen, ainoastaan datan käsittelyn sekä tulostamisen eli datan luettavaan muotoon saattamisen kanssa.

Näyttölaitteiden kehitys 1960-luvulla alkoi muuttaa tietojenkäsittelyn luonnetta vuoro-vaikutteisemmaksi. Douglas Engelbart ryhtyi Stanford Research Institutin tutkimusryhmineen vuonna 1963 kehittämään tietokoneen vuorovaikutteista käyttöä symbolien käsittelyssä, nykykäsittein “tietotyössä”. Tämän tutkimuksen erään sovellusalueen tunnemme nyt tekstinkäsittelynä

ja yhden konkreettisen innovaation tietokoneen hiiriohjaimena.

Toisesta suunnasta tietokoneen ja kirjoittamisen yhteyttä lähestyi 1960-luvun puolimaissa nuori radikaali sosiologian opiskelija Theodor Holm (Ted) Nelson. Humanisteille tarkoitetun tietokonekurssin vuonna 1960 käynyttä Nelsonia vaivasi ajatus, eikö tietotekniikkaa voitaisi hyödyntää kirjoittamisen apuvälineenä, erityisesti kirjoittamis-proessin aikaisten muistiinpanojen ja muun aineiston hallinnassa. Osasyynä tähän saattoi olla, että Nelsonilla itsellään oli vaikeuksia sekä muistamisessa että muistiinpanojen järjestyksessä pitämisessä. Nykyään Nelson usein nauhoittaa tai videoi omia esitelmiään. Ensimmäisten, ohjelmointiopintojen osana tehtyjen kokeilujen jälkeen idea paisui vähitellen unelmaksi globaalista Xanadu-järjestelmästä, johon tekstiaineistot, periaatteessa kaikki kirjoitettu materiaali, tallennettaisiin keskitettyyn tietokantaan. Radikaaleimmassa vaiheessaan Nelson näyttää uskoneen digitaalisen tekstin syrjäyttävän painetun aineiston jo 1980-luvun kuluessa. Hyperteksti-käsitteen nimitys ja monet variaatiot sekä alakäsitteet ovat Nelsonin ja Engelbartin aloittaman työn tulosta.

Tuntemamme World Wide Webin ja Nelsonin kaavaileman Xanadun suhde on ristiriitainen: Nelson itse arvostelee WWW:ta sen hajanaisuuden ja suunnattomasti päällekkäistä aineistoa tallentavan luonteen vuoksi. Tekstin seassa olevat, käyttäjän nähtävillä jäävät merkintäkoodit ovat tämän luonteen eräs ilmentymä. Nelson itse on tavoitellut kauan, keskitettyä ja kontrolloitua järjestelmää, jossa jokaisesta tekstistä voitai-

siin palauttaa sen aikaisemmat versiot ja myös taata käyttökorvaus kunkin tekstin osan "alkuperäiselle tekijälle".

Tarvittava tekninen rakenne olisi käyttäjiltä kokonaan piilotettu. Toisaalta WWW:n kehittäjä Tim Berners-Lee on sanonut, että WWW:n taustalla olivat hänen omat aiemmat kehitystyönsä Enquire-nimisen tiedonhallinta-järjestelmän parissa ja hänen kosketuksensa Nelsonin hypertext-käsitteeseen oli marginaalinen verrattuna pyrkimykseen ratkaista CERNissä havaitut käytännön ongelmat tiedonjakelussa.

Tänään meillä on WWW ja muita pienempiä hypertekstin ideoita eri tavoin ilmentäviä järjestelmiä, mutta ei toimivaa Xanadua. WWW on monelle osa jokapäiväistä toimintaympäristöämme, niinpä se on luonteva väline tutkia myös lukemisprosessin ominaisuuksia ja niiden muuttumista.

Muutaman vuoden ajan painetuissa sanoma- ja aikakauslehdissä on näkynyt WWW-osoitteita. Tavallisimmin niitä löytyy edelleenkin ilmoituksista. Kuitenkin myös toimituksellinen aineisto poimii teemoja WWW:sta niin teknisen kehityksen, yksittäisten aihepiirien kuin internet-kulttuurin alueelta laajemmin. Näitä tarkasteluja täydentävät yleensä ns. kainalojuttuina linkkilistat.

Itse haluan viedä internetin käyttöä lukemisessa valmiiden linkkilistojen hyödyntämistä pitemmälle, kuitenkin eri suuntaan kuin Nelson ja muut kirjallisen aineiston totaalisen digitaalistumisen puolesta puhujat. Nykyisen tutkimustiedon mukaan ihminen lukee paperilta vielä kolmanneksen nopeammin kuin näytöltä, vaikka näyttöjen ergonominen laatu paraneekin. Digitaalisella tekstillä

on puolestaan omia etujaan. On siis syytä hakea laadullista optimaista, tasapainoa eri teknologioiden hyödyntämisen välillä.

Pyrin seuraavassa luonnostelevaan uudenlaista lukemisen prosessia, jossa kiinteällä Internet-yhteydellä ja WWW-palvelulla laajennetaan lukemisen ympäristöä ja siten myös mahdollistetaan uudenlaisia kokemuksia.

Lukeminen ja tiedonhaku kohtaavat kiinteän Internet-yhteyden avulla

Nelson on hypertekstin ja Xanadun puolesta argumentoidessaan arvostellut tavanomaisia viitetiedon käyttöön perustuvia tiedonhakuprosesseja ja myös koko kirjallista konventiota – hänen iskujaan kohteet eivät ole niitä pienimpiä – siitä, että ne sitoutuvat liiaksi ajatuksen kiinteästä ja muuttumattomasta dokumentista. Järjestelmien ei kuuluisi Nelsonin mukaan “jäädättää” informaatiota dokumentteihin vaan antaa sen jatkuvan päivitysmahdollisuuden ja uudelleenkäytön myötä “virrata kuin vesi” tietokannoista lukijoiden näkyviin eri yhteyksissä. Siihen tarvittaisiin kirjallisen kulttuurin vallankumous, repäisy painetusta ja sitä jäljittelevästä “natii-viin”, alkuperäisesti digitaaliseen, hypertekstiin.

Tätä ei voine tapahtua ainakaan ennen kuin digitaalisella mediavälillä on omien erityispiirteidensä lisäksi myös useimmat paperin hyvät ominaisuudet. Demokraattisissa yhteiskunnissa kulttuuriin kuuluu myös sen säröisyys, ristiriitaisuus ja moniäänisyys, jonka Nelson radikaaleimmillaan halusi pa-

lauttaa “alkuperäisen tekstin” tekijöiden rojaltimeksi, linkitettyjen viitteiden ja versioiden tekniseksi hallinnaksi. Painettu kirja jouti menneisyyteen.

Heimbürger ym. (1990) visioivat vähemmän aggressiivisesti tulevaisuuden hyperkirjastosta, jossa audio-visuaalinen taustatieto on saatavilla digitalisoidun tekstin lukukokemusta täydentämään. Näissä “kaikki digitoidaan” –visioissa minua kauhistuttaa ajatus Microsoftin ja Disneyn kaltaisista bisnesirviöistä ostamassa oikeudet koko maailman-kirjallisuuteen ja kuka ties eri kirjaimistojen aakkosiin ja kielten “tuottavimpiin” sanoihin. (Luekaa ajatusten herätteeksi Roald Dahlin novelli “Suuri automaattinen kielikone”.)

Voisiko keskitieksi painetun ja digitaalisen välillä tulla seuraava skenaario: lue painetun tekstimme painettuna, mutta täydennämme lukukokemustamme tuomalla tavanomaisen lukemisen rinnalle toisen kanavan: relevantin taustatiedon haun Internetistä juohevana osana lukutapahtumaa? Tämän mahdollistaa teknisesti kiinteä Internet-yhteys, jossa yksittäinen “sessio”, verkkoon kytkeytyminen, palveluiden käyttö ja yhteyden katkaiseminen korvautuvat jatkuvalla yhteydellä, jossa selain ja sen kautta saatavat palvelut ovat työn tai harrastuksen huomaamatonta, aina saatavilla olevaa infrastruktuuria.

Laajennettu lukeminen liikuttaa fokusta hallitusti

Laajennetulla lukemisella tarkoitan sellaista lukemista, jossa lukutapahtuman kannalta relevantti tausta-aineisto on lukijan ulottuvilla yhtä helposti kuin luke-

misen pääasiallisena kohteena oleva tekstikin. Tiedonhaun ja lukemisen välinen raja-aita on tässä lukemisen muodossa erityisen matala.

Lähelle tarkoittamaani lukukokemusta on perinteisesti päästy pitämällä useita teoksia avattuina pöydällä esimerkiksi tutkielmaa tehdessä tai käytettäessä sanakirjaa lukemisen apuneuvona.

Laajennettu lukeminen eroaa päämäärätömästä “surffailusta” tai sanomalehden silmäilystä siinä, että perinteisen syventyneen lukemisen tapaan fokuksessa on kerrallaan suhteellisen pitkän aikaa yksi tietty teksti. Tarkoituksena on nimenomaan saada käsitys tämän päätekstin sisällöstä, mutta samalla käytetään määrätietoisesti hyväksi mahdollisuutta sijoittaa pääteksti sellaisiin intertekstuaalisiin yhteyksiin, jotka lukija kokee tavoitteidensa kannalta hyödyllisiksi. Laajennettu lukeminen tähtää kohteena olevan aihepiirin omaksumiseen kontekstinsa osana pikemmin kuin eristyneenä, yksittäisenä asiana.

Tämänkaltainen toiminta edellyttää lukijalta tietoisuutta omista tavoitteistaan ja sen onkin vaikea kuvitella onnistuvan “ulkokohtaisena” toimintana, jota tehdään ulkopuolisesta käskystä. Omalta kouluajaltaan voi kukin muistaa omia ja toisten oppilaiden pyrkimyksiä rajoittaa esimerkiksi kokeeseen luettavaa aluetta ja tietoisesti välttää “marginaalisia” eli kokeen kysymyksenasetteluissa epätoiminnaisia aineksia. Ajatuksellisesti tällainen rajaaminen on laajennetun lukemisen vastakohta.

Kuten edellä korostin, laajennettu lukeminen ei merkitse lukemisen selkeän etenemiskohdan eli fokuksen puuttumis-

ta, vaan pikemminkin sitä, että fokus liikkuu tarkoituksenmukaisesti päätekstissä edeten ja välillä intertekstuaaliseen ympäristöön poiketen. Laajennettu lukeminen muistuttaa siis idealisoituja kuvauksia hypertekstin käytöstä lukuun ottamatta sitä, että teknologinen raja painetun ja digitaalisen tekstin välillä ylitetään lukemisen aikana usein ja joustavasti.

Onko laajennettu lukeminen elitismiä tai resurssien tuhlausta?

Voidaan väittää, että laajennettu lukeminen on elitismiä, koska monilta lukemiseen halukkailta puuttuu se yksikin teksti tietoverkon kautta saavutettavasta intertekstistä puhumattakaan ja toisaalta, että painetun tekstin pitäminen lukemisen fokuksessa on digitaalisen tekniikan alikäyttöä.

Elitismiväite koskee kaikkea teknistä edistystä: mitään ihmisen tuottamaa kehitystä ei ole koskaan tuotu kaikkialle yhtä aikaa vaan omaksumisen kyky ja halu vaihtelevat aina innovaattoriyksilöistä ja –yhteisöistä niihin, joita innovaatio ei eri syistä tavoita. Kiinteä Internet-yhteys yleistyy nopeasti suomalaisissa kodeissa ja mikä olisi kulttuurin kehityksen kannalta parempi tapa hyödyntää sitä kuin rikastaa lukemisen kokemusta laadullisesti?

Tuhlausväite puolestaan paljastaa mielenkiintoisia asioita esittäjästänsä. Huoli siitä, että digitaalinen media olisi painettuun tekstiin nähden avustavassa asemassa merkitsee implisiittistä ajatusta siitä, että digitalisoiminen vaikuttaa sisältöön käytettävyyden ohella myös

semanttisesti, nostaa sen merkitysarvoa. Sen sijaan digitalisoiminen vaikuttaa pragmaattisiin mahdollisuuksiin muokata ja käsitellä tekstiä. Mahdollisuus kohdistaa tekstiin yksityiskohtaisia tiedonhakuja on eräs digitalisoimisen tuoma kiistaton etu; tekstit tulevat näin uudella tavalla lähestyttäväksi. Voidaan olettaa, että sekä painetun että digitalisoidun tekstin funktiot monipuolistuvat ja selkiintyvät molempien muotojen esiintyessä rinnakkain ja vaikuttaessa toisiinsa. Laajennettu lukeminen on eräs mahdollisuus jäsentää tätä vuorovaikutusta.

Tutkimusta tarvitaan

Tässä artikkelissa olen pyrkinyt tunnistamaan ja alustavasti käsitteellistämään sellaista lukemisprosessia, johon olennaisena osana kuuluu painetun ja digitaalisen tekstin vaivaton rinnakkainen käyttö. Olen halunnut nimenomaan korostaa tätä medioiden tai teknologioiden rinnakkaisuutta, vaikka samantyyppisiä ilmiöitä epäilemättä liittyy myös useiden digitaalisten tekstien rinnakkaiseen lukemiseen. Mahdollisuuksia kytkeä tiedonhaku uudella tavalla digitaalisen tekstin lukemiseen ilmentää esimerkiksi Internet Explorer –selainohjelmistoon asennettavissa oleva lisätoiminto. Tällä toiminnolla luettavasta tekstistä osoitettu kohta toimii suoraan täydentävän Google-tiedonhaun argumenttina ilman että käyttäjän tarvitsee kopioida ja liittää tekstiä tai vaihtaa käyttöliittymässä fokusta hakukoneen sisältävään toiseen ikkunaan.

Laajennettua lukemista voidaan tutkia kontrolloidulla asetelmalla antamalla koehenkilöille lyhyehköjä pohjatekstejä

ja analysoimalla heidän lukemisen aikana tekemissään tiedonhauissa esiintyviä käsitteitä ja hakulogiikan muotoilua ja näissä pohjateksteittäin ja lukemisen edetessä tapahtuvia muutoksia. Tiedonkeruussa voidaan käyttää selainlokeja, haun muotoilusta syntyviä dokumentteja, kuten käsittekarttoja ja päiväkirjoja, sekä havainnointia.

Toinen tutkimuksen orientaatio voisi rakentua laajennetun lukemisen merkityksestä koehenkilöiden arjessa esiintyvissä lukemistehtävissä. Näitä voitaisiin tutkia ainakin päiväkirjojen sekä selainlokien ja niitä täydentävien teema-haastatteluiden avulla.

Tutkimuksessa olisi taustatiedoiksi karotettava mm. sitä, millä tavoin koehenkilöt käsitteellistävät edellä “laajennetuksi lukemiseksi” kuvattua toimintaansa ja eri tekstilähteiden ja niiden vuorovaikutuksen roolia siinä. Näyttyykö toiminta lukemisena, tiedonhakuna vai niiden eri tavoin painotuvana yhdistelmänä? Kuten innovaatioiden tutkimuksessa usein, vaikeuksia tulosten analyysissä innovaatioiden tutkimuksessa usein, vaikeuksia tulosten analyysissä aiheuttanee se, kuinka ja miten paljon tutkija on vaikuttanut menetelmän esittelyllään koehenkilöiden toimintaan ja heidän jäsen-nyksiinsä.

Tämän lukemisen tavan paremman tunnistamisen kannalta tärkeintä olisi kuitenkin kerätä kokeilijoiden käsityksiä siitä, millä tavoin tietoverkon kautta hankittava interteksti toimii ja millaisia ominaisuuksia erityisesti laajennetun lukemisen tarpeisiin laadituilla teksteillä tulisi olla. Näin lukemisen kehitys ehkä

tapahduisi myös lukijoiden eikä pelkäs-
tään teknologian ja markkinoiden eh-
doilla.

Kirjallisuutta

Berners-Lee, Tim & Fischetti Mark
1999. Weaving the Web. The Original
Design and Ultimate Destiny of the
World Wide Web by Its Inventor. San
Francisco: Harper
Dahl, Roald 1970. Suuri automaattinen
kielikone. Teoksessa: Joku kaltaisesi,
Helsinki: Otava
Eloranta, Kari T. 1992. Engelbart
vieraili Tampereella. *Asiasana* 2/1992, s.
12-16.
Eloranta, Kari T. 1992a. Engelbartin
"nerouden" salaisuus. *Asiasana* 3/1992,
s. 8-14.
Eloranta, Kari T. 1992b. Tietotyön
kehittämisen käsitteellinen viitekehys ja
strategia. *Asiasana* 4/1992, s.6-12.
Engelbart, D, C. 1963/1988. A
conceptual framework for the
augmentation of man's intellect.
In: Irene Greif (ed.) 1988. *Computer-
Supported Cooperative Work: a Book of
Readings*. San Mateo (Calif.): Morgan
Kaufmann Publishers, pp. 35-66
Google Toolbar [http://
toolbar.google.com/](http://toolbar.google.com/)
Heimbürger Anneli, Alkula Riitta,
Kuhanen Taru 1990. *Hyperteksti ja
hypermedia*. Espoo: Valtion teknillinen
tutkimuskeskus
Landow, G. P.1992. *Hypertext: the
convergence of contemporary critical
theory and technology*. Baltimore and
London: The Johns Hopkins University
Press.
Landow, G. P.1997. *Hypertext 2.0: The
convergence of contemporary critical*

theory and technology. Baltimore The
Johns Hopkins Press.

Lehmuskallio, Kaija 1983. *Mitä
lukeminen sisältää?* Porvoo: WSOY

Nelson, T.H. 1980. *Replacing the
Printed Word: A Complete Literary
System*. IFIP Proceedings, October
1980, pp. 1013-1023

Oinas-Kukkonen, Henry 2001.

*Hypermediaguru Ted Nelsonin mietteitä
2000-luvun alussa*.

Tietojenkäsittelytiede, kesäkuu 2001, s.
12-13.

Takala, Sauli 1990. *Lukeminen
prosessinäkökulmasta*. Teoksessa
Linnakylä, Pirjo & Takala, Sauli (toim.)
Lukutaidon uudet ulottuvuudet.

Jyväskylän yliopisto. *Kasvatustieteiden
tutkimuslaitoksen julkaisusarja B* 61.

Vasara, Tuire & Vehviläinen, Jussi 2003.

Mies, joka (melkein) keksi Webin.

Helsingin Sanomat 12.1.2003

Juha Kämäräinen

kouluttaja,

informaatiotutkimuksen

jatko-opiskelija

juha.kamarainen@mail.suomi.net

Tutkintorakenteen uudistus

Yliopistojen uuden tutkintorakenteen pitäisi astua voimaan 1.8.2005. Miten tämä sitten näkyy opinnoissamme?

Tämän hetkinen tutkintorakenteen uudistussuunnitelma näyttäisi pääpiirteissään seuraavalta Helena Sulkalan mukaan: HuK –tutkinto eli tuttavallisemmin kandidaatin tutkinto suoritettaisiin vähintään 180 opintopisteen voimin. FM –tutkintoon vaadittaisiin vuorostaan vielä lisäksi 120 opintopistettä.

Perusopintojen laajuudeksi suositellaan 25 opintopistettä, ja pääaineen aineopintojen vähimmäissuositus olisi 45 opintopistettä. Pääaineen aineopintoihin sisältyisi seminaari ja kandidaatin tutkielma. Näistä tulisi yhteensä 100 opintopistettä.

Sivuaineen aineopintojen vähimmäismääräksi suositellaan 35 opintopis-

pistettä, ja sivuaineen aineopinnoissa ei suoritettaisi seminaaria eikä kandidaatin tutkielmaa.

Syventävien opintojen laajuudeksi tulisi vähintään 80 opintopistettä, tosin enimmäislaajuutta ei suositella.

Pakollisten kieli- ja viestintäopintojen laajuudeksi suositellaan vähintään 15 opintopistettä seuraavasti:

- äidinkieli 5 op
- toinen kotimainen 5 op ja
- vieras kieli 5 op.

Huomattava muutos olisi se, ettei enää olisi pakollista toista vierasta kieltä.

Tärkeää on myös se, että tutkintojen suorittaminen etenisi siten, että kandidaatin tutkinto olisi suoritettava ennen maisterin tutkintoa.

Kaisa

Yltiöpositiivisia ajatuksia - Gradunteko on iloinen asia

Alkukesästä 2002 olin aloittamassa suomen kielen gradua loppukahdennuksen katoamisesta Porin murteesta. Jostain syystä päätin vielä kysellä ehdotuksia musiikkikirjastoa koskevan gradun aiheeksi musiikkikirjastopostituslistalta, ja yllättäen sainkin sen verran inspiroivan aiheen, että päätin noin viidennen kerran opintojeni aikana olla vaihtamatta pääainetta. Aihe oli musiikkiaineisto ja kirjastojärjestelmät ja lähinnä se, miten kirjastojärjestelmät ottavat tai miten niiden pitäisi ottaa musiikkiaineiston erityispiirteet huomioon. Kesän aikana etsiskelin joutessani eli kesätyöttömänä ollessani alustavasti gradunaihetta koskevaa tietoa. Onneksi silloin ei vielä tunnettu tulostuskiintiöitä...

Syksyllä 2002 menin seminaariin, ja koska olin suunnilleen ryhmän ainoa, jolla oli aavistustakaan gradunsa aiheesta, sain aivan liian aikaisen seminaarityön esittelypäivän. Tässä vaiheessa alkoi jo iskeä lievä epätoivo. Lähteitä ei tuntunut löytyvän riittävästi, ja mielenkiintoisimmat niistä olivat japaniksi tai ainakin ne oli tilattava kaukolainana. Aihekin tuntui levähtävän käsiin. Ensimmäinen seminaarityöni olikin kohdalaisen onneton yrittelmä.

Talven aikana sain vielä tarkennettua aiheitani. Rajasin tutkielmani koskemaan vain näyttöluetteloja, ja työ alkoi jo sujua. Lähteitä löytyi lisää ja tekstiä kertyi. Kun tekstiä oli enemmän, koko työn rakenne hahmottui paremmin.

Kevään aikana gradun rakenne meni kaksi kertaa täysin uusiksi, pienempiä rakenneuudistuksia tapahtui viikoittain. Toinen seminaarityö vaikutti jo sellaiselta, että kyllä tästä vielä gradu saadaan leivottua. Koko kevään suunnittelin aineistonkeruun aloittamista, mutta se venyi ja venyi. Viimein toimerruin kyselemään näyttöluetteloiden käyttöohjeita kirjastoista. Juuri sellaista aineistoa, jota olisin tarvinnut, ei kuitenkaan ollut olemassakaan.

Alkukesästä 2003 ystävämme koivu varmisti, ettei minusta ollut mihinkään. "Tehokkaiden ja väsyttämättömien" allergialääkkeiden vaikutuksen alaisena lähinnä nukuin tai makasin sohvalla. Lisäksi tutkimussuunnitelmaa olisi pitänyt muuttaa, mutta en tiennyt, miten. Sitten tuli pitkä hellejakso. Kotona sisälämpötila oli koko ajan yli 30 astetta, enkä jaksanut evääni lotkauttaa. Tiivistetysti voisi sanoa, että gradu ei edennyt kesän aikana ollenkaan.

Kun syksyllä vihdoin taas tartuin graduun, huomasin, että se onkin oikeastaan jo aika pitkällä. Tein vielä pieniä rajauksia aiheeseen oikeastaan ihan vaan laiskuuttani, mutta ainakin yritin perustella ratkaisuni niin, että joku vielä saattaa luulla minun rajanneen ihan järkiperustein. Muita opintoja ei enää paljon ollut jäljellä, joten aikaa graduntekoon olisi ollut reilusti. Jostain syystä minun gradunteon maksimini on 2 tuntia päivässä; gradu siis etenee hitaasti mutta varmasti. Nyt, kun gradu on jo melkein

valmis, voi graduntekoaikaa muistella myös hyvällä. Välillä takkuilee, mutta on myös paljon pieniä asioita, joista graduntekijä voi iloita. Nyt siis annos yltiöpositiivisuutta!

Tiskaaminen on mukavaa. Imurointi on mukavaa, mutta kaikista mukavinta on vessan peseminen. Minusta on tullut kotihengetär. Ja kaikki vain siksi, että suurin osa graduntekijän päivästä kuluu graduntekoa välttellessä.

Kyllä kannatti maksaa tv-lupa! Tv-chatti on päivän kohokohta; onneksi se kestää tuntikaupalla. Emerdalen aikaan voi jo suoda itselleen hyvin ansaitun tauon päivän raadannasta. Uutisten ja opettavainten tiede- ja luontodokumenttien seuraamista taas olisi aivan ymmärtämätöntä väittää laiskotteluksi. Hyvä kirjastonhoitaja kun tarvitsee laajaa yleissivistystä.

Niin, ja sitten sitä varsinaista graduntekoa. Graduntekijällä on paljon ystäviä. Yksi niistä on Wordin oikoluku. Ilman sitä graduni keskittyisi tarkastelemaan millaisia ovat musiikkiainesiton omiansuudet ja millaista on musiikin tiedonheku. Myös vertaa asiakirjoja- ja koros- ta muutokset -toiminnot ovat olleet kovassa käytössä. Kannattaisi vissiin antaa aina eri versioille eri nimet tai numeroi- da ne tai jotain...

Ja jos nyt pysytään tietokoneosastolla, niin Internetistä on ollut paljon iloa sekä varsinaisessa hommien tekemisessä että niiden välttelyssä. Ilman nettiä graduni lähteistä olisi jäänyt puuttumaan monta artikkelia, raporttia, väliraporttia ja seminaariposteria. Ja työstä opiskelijapäivystäjänä on ollut hyötyä. Kun on pakko istua tietokoneen ääressä hiljaisena päivänä, tulee joka tietokanta koluttua ja ihan vaan huvikseen kokeiltua, mitä netistä löytyisi kaikennäköisillä graduun liittyvillä hakusanoilla. Ja kaiken lisäksi saa poistettua itseltään lainakiellot...

Syöminen on nautinnollista, koska sitä ihmisen on vaan pakko tehdä. Ja silloin voi hyvällä syyllä pitää tauon. Yliopistolla tauko kannattaa tietysti Humuk- sessa, jossa voi törmätä toiseen gradun- tekijään. Toisten samassa tilanteessa olevien näkemyksistä voi olla apua jopa itse gradunteossa, mutta ainakin mah- dollinen graduahdistus helpottaa, kun sen saa jakaa toisen yhtä ahdistuneen kanssa. Jos oikein positiivisesti suhtau- tuu, graduntekijälle mikä tahansa voi olla ilonaihe. Jos asiat menevät hyvin, voi olla iloinen. Jos asiat menevät oikein huonosti, voi olla iloinen siitä, että on hyvä tekosyy olla tekemättä mitään.

Pauliina

Tietohan, edes nykyinenkään ei ole luulon väärä. Tuoreinkin tieto käy mauttomaksi, uusimmatkin tutkimukset menettävät todistusvoimansa, mutta kunnon luulo vain paranee vanhetessaan.

Bisquit